

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Promlčení v obchodních závazkových vztazích

Limitation in Business Obligations

Student: Lenka Niemecová

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Pavel Severin

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

Ostrava 29. 6. 2011

Lenka Niemiecová

Na tomto místě bych ráda vyjádřila své poděkování JUDr. Pavlovi Severinovi za jeho cenné rady a připomínky, jakož i za veškeré jím poskytnuté konzultace.

Obsah

1	Úvod	1
2	Význam času v závazkových vztazích	3
2.1	Čas jako právní skutečnost.....	3
2.2	Počítání času a lhůty.....	4
2.3	Zásada „vigilantibus iura scripta sunt“	8
2.4	Vztah promlčení a prekluze	8
2.4.1	Obecný princip promlčení a prekluze.....	8
2.4.2	Právní následky promlčení a prekluze.....	9
2.4.3	Předpoklady promlčení a prekluze	10
2.4.4	Rozdíl v právní úpravě mezi promlčením a prekluzí ...	12
3	Základní charakteristika promlčení	13
3.1	Právní vymezení v obchodním zákoníku	13
3.2	Předmět promlčení v úpravě obchodního zákoníku.....	13
3.3	Účinky promlčení.....	14
4	Promlčení z hlediska času	18
4.1	Délka promlčecí doby	18
4.1.1	Obecná délka promlčecí doby.....	18
4.1.2	Zvláštní délka promlčecí doby	19
4.1.3	Prodloužení a zkrácení promlčecí doby	20
4.2	Běh promlčecích lhůt	23
4.2.1	Obecná úprava začátku běhu promlčecí doby	23
4.2.2	Zvláštní úprava začátku běhu promlčecí doby	24

5	Stavení a přetržení promlčecí doby	34
5.1	Stavení promlčecí doby	34
5.2	Přetržení promlčecí doby	37
6	Závěr	40
7	Seznam použité literatury a pramenů	42
8	Seznam použitých zkratk	44

1 Úvod

Už v 18. století byl čas důležitou veličinou. Ostatně důkazem toho je výrok významného filozofa Davida Huma: "Čas člověka, když se s ním dobře hospodaří, je jako obdělané pole". Z citátu jasně vyplývá, že dobré nakládání s časem je velmi důležité pro každého z nás. Jakýkoliv ekonomický subjekt, účastník právního vztahu, by měl být bdělý ke svým právům a znát hodnotu svého času. V případě nerozumného zacházení s ním může nastat k určitým právním následkům. Běh této veličiny je úzce spjat s institutem promlčení. A právě zajímavost a důležitost tohoto institutu mne vedla k výběru tématu bakalářské práce. Dle mého názoru je znalost institutu promlčení velice důležitá, jelikož právě touto znalostí můžeme předejít nežádaným právním následkům.

Cílem bakalářské práce je přiblížit problematiku promlčení v obchodně závazkových vztazích. Součástí práce je deskripce pojmů souvisejících s tímto tématem. Z důvodu rozsáhlosti dané problematiky jsem svou pozornost věnovala pouze základním rysům. Jedná se tedy pouze o základní deskripci, která nezachází do detailů, jelikož je tato problematika velice rozsáhlá a obsah by ve velké míře překročil rozsah mé bakalářské práce.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř částí. První část je zpracována z obecnějšího pohledu, a z tohoto důvodu jsou v ní použita ustanovení jak občanského zákoníku (dále jen ObčZ) tak obchodního zákoníku (dále jen ObchZ). Tato část je tedy věnována významu času v závazkových vztazích. Vymezuji pojem čas a jeho počítání dle § 122 ObčZ, jelikož počítání času není v ObchZ přímo vymezeno. V souvislosti s během času připomínám zásadu „vigilantibus iura scripta sunt“, která říká, že právo náleží bdělým. Dále také srovnávám instituty promlčení a prekluze, ve kterých sehrává čas důležitou roli. Právní úprava promlčení

a prekluze pro občanskoprávní vztahy je obsažena v § 100 ObčZ pro promlčení a v § 583 ObčZ pro prekluzi, zatímco právní úprava promlčení pro obchodněprávní vztahy je obsažena v § 387 – 408 ObchZ, přičemž prekluzi stanoví ObchZ jen zcela výjimečně pro konkrétní případy. Právní úpravu v ObchZ lze chápat jako kogentní a komplexní. V této práci budou stručně nastíněny obě úpravy.

V druhé části se již zabývám základní charakteristikou promlčení v ObchZ, tedy právním vymezením, předmětem a jeho účinky.

Třetí část je věnována promlčení z hlediska času. Délku promlčecí doby lze dělit na obecnou a zvláštní, ale existují zde i výjimky, při nichž lze promlčecí dobu prodloužit či zkrátit. V souvislosti promlčení s časem popisují i začátky běhu promlčecích dob, přičemž zde opět rozlišují obecnou úpravu začátku běhu promlčecích dob a zvláštní. U zvláštní úpravy začátku běhu promlčecích dob jednotlivě popisují případy, ve kterých tento jev dle ObchZ nastává.

Případy, kdy je běh promlčecí doby ovlivněn určitou skutečností jsou uvedeny v poslední kapitole, tedy kapitole Stavení a přetržení promlčecí doby.

Ve své bakalářské práci vycházím zejména z ustanovení obsažených v § 387 - § 408 ObchZ, jelikož je tato úprava věnována zejména institutu promlčení v závazkových vztazích.

2 Význam času v závazkových vztazích

2.1 Čas jako právní skutečnost

„Na obsah právních vztahů, a také na jejich existenci vůbec, nemají vliv jen právní úkony těch, jichž se práva a povinnosti z těchto vztahů týkají, ale také právní skutečnosti působící mimo jejich vůli. Jednou z nejvýznamnějších je čas. Vyskytne-li se nějaká skutečnost (čin, opominutí) v určité době, má to určité právní následky, vyskytne-li se v době jiné má to právní následky jiné.“¹

Čas je právní skutečnost, která má objektivní povahu, tzn., že není závislý na vůli subjektu, tedy není přímo závislý na lidském chování. Mezi skutečnosti objektivní povahy patří zejména neosobní přírodní a společenské jevy, s kterými právo spojuje různé právní následky. Žádný právní systém, ani český právní řád, se neobejde bez institutů, které spojují právní následky s uplynutím příslušné časové etapy, popřípadě s takovou skutečností, že nastane určité datum. Čas jako právně důležitá skutečnost, je charakteristický objektivností, tedy nezávislostí na chování jednotlivých subjektů práva. Čas jako fyzikální kontinuum je měřitelnou jednotkou, jež nastává a bez jakéhokoli přerušení plyne, bez ohledu na individuální a společenské podmínky. Přičemž skutečnost, že dané datum nastane, resp. určité časové období – doba či lhůta – uplyne, je vždy zaručená a nepochybná.

(Weinhold, 2009)

Z pohledu práva je pro nás čas významný buďto jako určité datum, tedy striktně daný čas, nebo jako specificky vymezená doba.

¹ Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 229 s.

V druhém případě se může jednat o ohraničený časový úsek, který má vymezený svůj počátek a konec (zde rozlišujeme lhůty podle dnů, týdnů, či lhůty podle let). V této době, resp. lhůtě je nutno znát jak zvyklosti pro počítání času, tak i pro jednání s různými časovými etapami.

V některých případech se můžeme setkat s rozlišením pojmů lhůta a doba. Neznamená to však, že je rozlišení nutné, záleží pouze na autorovi, někteří ho mohou, ale nemusí používat. Oba dva výrazy mohou být použity ve stejném významu a nemusí jim být přisuzována rozdílnost, stejně tak, jako jsou oba výrazy používány v této práci.

Existuje mnoho okolností, za kterých právo spojuje s plynutím času jisté následky. Některé, spojované s plynutím času jsou v daných situacích společné pro majoritní část právních řádů. Uplynutím času, na který bylo působení redukováno, zanikají právní následky právních úkonů. Ve spoustě právních řádů je jedním z nejpříznačnějších právních následků spojených s uplynutím času ztráta nároku či práva, nebo naopak vznik určitého práva.

2.2 Počítání času a lhůty

Počítání času je různé pro každé právní odvětví. Řídíme se při něm obecnou úpravou soukromého práva, která je obsažená v § 122 ObčZ. Obecná úprava počítání času provedená v ObčZ je použitelná i pro oblast obchodního práva, jelikož v ObchZ není počítání času výslovně vymezeno.

Ustanovení § 122 ObčZ se zabývá upravením počátku a konce lhůt, dále také upravuje předpisy pro počítání času. Počátky a konce lhůt mohou být určeny podle dnů, podle týdnů, měsíců či let.

U různých právních odvětví se můžeme setkat s rozdílnými ustanoveními pro počítání času. ObčZ stanovuje pro počítání času příslušná pravidla, jenž jsou pak využívány při explicitním určení důsledků uplynutí daných lhůt, časových jednotek. Další právní odvětví mohou mít odlišné stanovení těchto pravidel.

Zákonodárce stanovením lhůt motivuje subjekty právních vztahů k tomu, aby o svá práva řádně dbaly a hájily je. A v případě, že tak neučiní nebo učiní až po uplynutí stanovené lhůty, musí počítat s tím, že nastanou zákonem předpokládané a pro ně mnohdy nepříznivé následky, které jsou mnohdy již nezměnitelné.

Lhůty rozdělujeme především na lhůty hmotněprávní a lhůty procesní. Charakteristickým znakem u hmotněprávních lhůt je ten, že pokud tedy chceme lhůtu zachovat uplatněním nároku u soudu, musí k doručení náležitého podání soudu dojít nejpozději poslední den lhůty, a to podáním u příslušného soudu, nikoliv pouze podáním u držitele poštovní licence, či obdobným způsobem. Mezi tento typ lhůt řadíme i lhůty, resp. doby promlčecí.

Na rozdíl od lhůt hmotněprávních jsou lhůty procesněprávní zachovány i tehdy, pokud došlo-li k odeslání podání soudu poslední den, tzn., že u lhůt procesněprávních není důležitý čas doručení, ale odeslání. Přičemž považujeme jako odeslání pouze odevzdání podání soudu orgánu, který má povinnost jej doručit. Odlišnost těchto dvou druhů lhůt je založena na tom, že na rozdíl od hmotněprávní lhůty, která slouží zásadně k uplatnění práva, je procesní lhůta spojována zásadně učiněním určitého procesního úkonu v řízení.

Další rozdělení lhůt se řídí dle délky jejich trvání:

1. Lhůty trvající méně než jeden den:

U lhůt tohoto časového rozhraní ObčZ neobsahuje žádná interpretační pravidla. Počátek i konec lhůty je třeba určit od toho okamžiku, kdy lhůta začala běžet, až do toho okamžiku, kdy lhůta běžet končí.

2. Lhůty stanovené dle počtu dnů:

a) Počátkem dne, následujícím po události, která je rozhodující pro její počátek, začíná lhůta běžet.

b) Délka lhůty závisí na takovém množství dní, na kolik je stanovena, přičemž posledním dnem, který je dle množství dní posledním dnem přichází konec lhůty.

3. Lhůty stanoveny dle počtu týdnů:

a) Počátkem dne, následujícím po události, která je rozhodující pro její počátek, začíná lhůta běžet.

b) Konec lhůty připadá na ten den, který se pojmenováním shoduje se dnem, na který připadla skutečnost, od níž lhůta začíná běžet (např. ve středu byla uzavřena smlouva o výpůjčce na jeden týden, lhůta začala běžet ve čtvrtek a konec lhůty je tedy ve středu).

4. Lhůty stanoveny dle počtu měsíců a let:

a) Počátkem dne, následujícím po události, která je rozhodující pro její počátek, začíná lhůta běžet.

b) Konec lhůty připadá na takový den, jenž se shoduje číslem se dnem, na který připadla skutečnost, od níž lhůta začíná. Jestliže konec lhůty připadne na takový den, který kalendář nezná, pak je koncem lhůty poslední den daného měsíce.

Jako polovina měsíce se rozumí 15 dní, což platí ve všech dvanácti měsících, bez zřetele na to, jaká je jejich skutečná délka. Středem měsíce je považován 15. den. Pokud je lhůta určená na několik měsíců a jednu polovinu měsíce, je nutno počítat nejprve celé měsíce a až nakonec jednu polovinu měsíce, tzn. zbývajících 15 dnů (nebude-li jinak stanoveno nebo dohodnuto).

Je-li posledním dnem lhůty sobota, neděle nebo státní svátek, jako poslední den lhůty považujeme nejbližší následující pracovní den. Aktuálním problémem spojeným s koncem lhůty představuje řešení otázky, ve které denní době lhůty končí, zda je koncem lhůty začátek dne nebo jeho konec. V ObčZ na tuto otázku nenajdeme odpověď. Zpravidla spočívá řešení v přijetí těchto principů, které určují, na kterou denní dobu připadá konec lhůty:

a) na počátek posledního dne, jestliže nabývá na základě uplynutí lhůty právo,

b) na konec posledního dne pokud uplynutím lhůty právo zaniká (jedná se o prekluzi) nebo nastávají pro občanskoprávní subjekty jiné nepříznivé následky (v tomto případě se jedná o promlčení). Tato lhůta končí až o půlnoci, tedy 24:00 hodin posledního dne,

c) na tu denní dobu, do níž dle předpisu nebo dohody bylo možno nejpozději učinit úkon, jenž má být ve stanovené lhůtě učiněn. Tato zásada je praktická v souvislosti s pracovní dobou, např. na soudě, na správních orgánech. Lhůta pro uplatnění práva, která by jinak skončila ve 24.00 hod. posledního dne, skončí koncem pracovní (otevírací, úřední) doby. ²

² *Počítání času* [online]. Poslední úpravy 21.4.2011 [cit.2011-21-04]. Text v češtině. Dostupný z WWW: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_285.htm

Tato úprava v ObčZ se bude aplikovat rovněž v případě promlčení u obchodních závazkových vztahů, resp. u promlčení, které se řídí ObchZ.

2.3 Zásada „vigilantibus iura scripta sunt“

Ráda bych v souvislosti s lhůtami zmínila zásadu, která je známá již z Římského práva, a to zásadu „vigilantibus iura scripta sunt“. Říká nám, že právo náleží bdělým, tedy těm, kteří se o svá práva starají. Patří mezi základní zásady soukromého práva, ovšem můžeme se s ní setkat i v jiných právních odvětvích, jako je např. právo obchodní.

Zásada „vigilantibus iura scripta sunt“ není v žádném z právních předpisů blíže definována. Její význam vzrostl v našem právním prostředí po roce 1989 v souvislosti s přechodem k tržnímu hospodářství. Tento přechod zapříčinil, že se právní subjekty musí mnohem více starat o svá práva, jednat aktivněji a hlídat si je, což vychází právě ze zmiňované zásady „vigilantibus iura scripta sunt“.

Nejdůležitější význam můžeme vidět v právní úpravě lhůt, zejména u dále zmíněných institutů – promlčení a prekluze.

2.4 Vztah promlčení a prekluze

2.4.1 Obecný princip promlčení a prekluze

V souvislosti s během času jako právní skutečnosti jsou úzce spjaty instituty promlčení a prekluze. Tyto dva instituty slouží pro podněcování subjektů, resp. účastníků různých právních vztahů k tomu, aby zavčas uplatnili své nároky a práva. Z druhého pohledu také promlčení a prekluze mohou ztížit uplatňování nároků a práv soudní

cestou po určité době, která uplynula od doby vzniku těchto nároků, případně jiné okolnosti.

Promlčení i prekluze posilují právní jistotu subjektů, účastníků se závazkového vztahu. Jejich právní jistota je posílena zejména faktorem času, který v obou případech hraje nesmírně důležitou roli jak pro věřitele, tak pro dlužníka.

(Faldyna, Hušek, Pohl, 2007)

Varování věřitele spočívá v jeho pozornosti k zmíněnému faktoru času, resp. v pozornosti k délce promlčecí lhůty, jenž je zmíněná v zákoně. Věřitel, hlídající si svá práva si má být vědom, že musí uplatnit právo v určité lhůtě a měl by proto podat žalobu či uplatnit svůj nárok jiným způsobem dříve než dojde k promlčení této pohledávky.

Z pohledu dlužníka, zde existuje upozornění v podobě délky promlčecí lhůty. Ten naopak díky ustanovení v zákoně ví, do kdy od něj může věřitel pohledávku vymáhat a do kdy je jeho vymáháním dlužník ohrožen.

2.4.2 Právní následky promlčení a prekluze

Právo může být promlčeno, nebo může také zaniknout, a to po uplynutí dané časové doby. Prekluzí právo zanikne v případě jeho neuplatnění v daném časovém období, v kterém mělo být uplatněno (prekluzivní, propadné lhůty). Prekluze se řídí úpravou v § 583 ObčZ tak, že právo neuplatněním v určité době zaniká jen v takovém případě, pokud s tím zákon spojuje takovéto účinky. Také ObchZ se zánikem

práva, tedy prekluzí počítá, jedná se však o institut pro obchodní závazkové vztahy výjimečný.³

Promlčení má na rozdíl od výše zmíněných případů odlišné právní následky. Pokud uplyne daná časová lhůta, a dojde k promlčení práva, neznamena to, že právo zaniká, zaniká pouze nárok na přiznání promlčeného práva věřitele, což znamená, že právo nemůže být přiznáno soudním popř. jiným orgánem (§ 388, 760 ObchZ): za současného splnění podmínky, že dlužník po uplynutí promlčecí lhůty vznesl v průběhu řízení námitku promlčení. Soud však sám z jeho úřední moci k promlčení nepřihlíží.

(Bejček, Eliáš, Raban, 2007)

2.4.3 Předpoklady promlčení a prekluze

Následky, jenž souvisí s uplynutím času mohou obecně nastat

- bez dalšího, pouze uplynutím příslušného časového období, nebo
- ve spojení s jinou právní skutečností, především tedy s omisivním jednáním.

Jak pro promlčení, tak i pro prekluzi, je charakteristickým a společným rysem, že následek předvídaný právem nastane při kumulativním splnění těchto dvou předpokladů:

a) uplyne-li určitá časová etapa, která je většinou vymezena svým počátkem a daným počtem fyzikálních jednotek času, a zároveň

³ např. § 65, 3. odst. ObchZ., v kterém se jedná o zánik práva společnosti z porušení zákazu konkurence prekluzí. S dalšími případy prekluze se můžeme setkat např. v § 292 odst. 3. ObchZ, § 475 ObchZ či § 491 ObchZ upravující otázky práva na koupi najaté věci

b) v příslušné časové etapě je opominuto vykonání právního výkonu, tedy tento úkon není učiněn

Časové období, jež je nazýváno promlčecí (prekluzivní) dobou či lhůtou, je vymezeno zpravidla určitým množstvím, resp. počtem let či měsíců, existují i výjimečné případy, kdy je používán termín s méně jasnými obrysy, a to např. „bez zbytečného odkladu“. Ustanovení jako tyto kladou větší nároky na aplikační praxi, jelikož délka lhůty, resp. doby v takovéto situaci častokrát závisí na konkrétních okolnostech daného případu. Ty však musí být pokaždé posuzovány objektivním způsobem. Proto zmíněný pojem lhůty „bez zbytečného odkladu“, jenž je stanoven pro vykonání daného úkonu, předpokládá, že by tento úkon měl být učiněn v co nejbližším možném okamžiku, když je možné rozumně předpokládat, že osoba, jenž má úkon učinit, ho může učinit po patřičně dlouhém uvážení a bez nepřiměřených mimořádných nákladů a opatření (tj. obvykle následující pracovní den poté, kdy nastane skutečnost, která zapříčinila běh lhůty).

Co se týče omisivního jednání, které je druhým předpokladem vzniku následku promlčení či prekluze, toto zpravidla spočívá v opomenutí uplatnění práv oprávněné osoby, a to bez ohledu na skutečnost, zda k tomuto opomenutí došlo záměrně, či chybou oprávněné osoby. Přitom se rovněž nezkoumá případná míra zavinění, resp. objektivní možnost či nemožnost učinit právní úkon nezbytný k zachování práv.

(Weinhold, 2009)

2.4.4 Rozdíl v právní úpravě mezi promlčením a prekluzí

Důležitou odlišností mezi institucemi promlčení a prekluze je rozdíl v právní úpravě těchto dvou institutů. Komplexní úpravu promlčení můžeme nalézt v ObčZ, přičemž také úpravu promlčení v rámci ObchZ lze svým způsobem považovat za komplexní, přestože v některých otázkách se subsidiárně použije úprava obsažená v ObčZ. ObchZ upravuje promlčení pro oblast obchodně právních vztahů, resp. závazkových vztahů, které byly podřazeny úpravě ObchZ. Na rozdíl od promlčení prekluze sama o sobě jako právní institut není přímo definována v žádném z právních předpisů. V jednotlivých právních předpisech můžeme nalézt pouze ustanovení pro příslušnou délku prekluzivní lhůty a také kde, tedy u kterého subjektu je zapotřebí právo ve stanovené lhůtě uplatnit. Důsledek prekluze, tedy na zánik práva, je formulován tak, že „právo zanikne“.⁴

⁴ *Vztah promlčení a prekluze* [online]. Poslední úpravy 21.4.2011 [cit. 2011-04-21]. Text v češtině. Dostupné z WWW: http://www.sivp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=117:vztah-promleni-a-prekluze&catid=41:soudni-vymahani&Itemid=162

3 Základní charakteristika promlčení

3.1 Právní vymezení v obchodním zákoníku

V zákoně číslo 513/1991 Sb., obchodním zákoníku ve znění pozdějších předpisů můžeme nalézt komplexní úpravu promlčení. Konkrétněji tedy v části třetí, která se věnuje obchodním závazkovým vztahům, hlavně první, určené pro obecná ustanovení a dílu jedenáctém, který patří samotnému promlčení (§ 387 až 408). Je zde upraven jak předmět promlčení, účinky promlčení, tak i právní úprava z pohledu času, tedy počátky a trvání promlčecí doby, její stavení a přetržení. V poslední části jedenáctého dílu zabývajícího se promlčením jsou uvedeny obecné omezení promlčecí doby.

Jde o relativně komplexní úpravu, nepoužívají se proto ustanovení ObčZ upravující promlčení, pouze pro doplnění některých otázek týkajících se především:

- počítání času,
- náležitostí právních úkonů, s kterými jsou spojené dané následky pro běh promlčecích dob,
- platnosti daných právních úkonů
- zánik a změn závazků.

3.2 Předmět promlčení v úpravě obchodního zákoníku

Předmětem promlčení v ObchZ jsou všechna práva ze závazkových vztahů, s výjimkou práva vypovězení smlouvy uzavřené na dobu neurčitou.

V ustanovení § 261 ObchZ nalezneme výčet závazkových vztahů, které patří do skupiny obchodních závazkových vztahů, resp. závazkových vztahů na které se vztahuje úprava ObchZ. Jedná se o závazkové vztahy mezi podnikateli, pokud je při jejich vzniku zřejmé, že se týkají pouze podnikatelské činnosti mezi nimi. Druhý odstavec obsahuje závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, pokud se tyto vztahy týkají zabezpečování veřejných potřeb. V § 261 odst. 3 jsou upraveny tzv. absolutní obchody, tedy závazkové vztahy, které se řídí ObchZ, bez ohledu na povahu účastníků těchto vztahů.

3.3 Účinky promlčení

Dle § 388 ObchZ promlčením právo na plnění povinnosti druhé strany nezaniká, nemůže však být přiznáno nebo uznáno soudem, jestliže povinná osoba namítne promlčení po uplynutí promlčecí doby.

Účinky promlčení u práva na plnění spočívají v následku, který se odráží nemožnosti přiznání nebo uznání takového práva soudem, pokud povinná osoba promlčení namítá. Promlčení práva uskutečnit určitý právní úkon má za následek, že právní úkon uskutečněný po uplynutí promlčecí doby je neúčinný vůči osobě, která namítne promlčení.

Právo věřitele je po uplynutí promlčecí doby oslabeno. Neznamená to však, že věřitel nesmí po dlužníkovi požadovat splnění dluhu. Pokud tak dlužník vykoná, nejedná se o bezdůvodné obohacení, přičemž dlužník není oprávněn požadovat zpět vrácení takového plnění, nejedná se totiž o plnění bez právního důvodu.

Pokud bude věřitel požadovat splnění dluhu po uplynutí promlčecí lhůty a dojde k soudnímu sporu mezi dlužníkem a věřitelem, může dlužník vznést námitku promlčení. Dlužník ovšem není o této skutečnosti předem informován, proto je institut promlčení úzce spjat s výše zmíněnou zásadou „vigilantibus iura scripta sunt“ – tedy právo náleží bdělým. Je-li dlužník „bdělý“ a zajímá se aktivně o svá práva, ví, že mu vzniká při této příležitosti významné oprávnění námitku promlčení vznést.

Existují i různé důvody, kvůli kterým dlužník i při vší vědomosti zhodnotí, že námitku nevznese. Může se jednat například o morální důvody, kdy chápe řešení dané situace takovýmto způsobem za nemorální, nebo také o záměrné nevznesení námitky z důvodu neporušení vztahu s věřitelem, např. kdy záleží dlužníkovi a zachování dobrých vztahů s věřitelem z důvodu budoucí bezproblémové spolupráce.

Jestliže dlužník nevznese námitku promlčení, soudní řízení proběhne, soud provede důkazy předložené nebo navržené stranami a následně zhodnotí skutkové a právní okolnosti. Po této části řízení následně vynese meritorní rozhodnutí ve věci, kterým žalované právo přizná nebo nikoli.

(Vaigert, Philippi, Riško, Navrátilová, 2005)

Po vznesení odůvodněné námitky promlčení u soudu již není možné promlčené právo věřitele přiznat. Zde je důležité podotknout, že se bere v potaz pouze námitka vznesená v soudním či jiném řízení vycházejícího ze zákona. Jednou uplatněnou námitku promlčení již nemůže dlužník odvolat. Stejně tak to funguje i u opomenutí vznesení námitky, tedy pokud dlužník námitku nevznese, nemůže jí vznést dodatečně po pravomocném ukončení soudního nebo jiného řízení.

Námitku promlčení však může oprávněný vznést až po uplynutí promlčecí doby, přičemž námitka vznesena ještě před uplynutím promlčecí doby je neúčinná. V případě, že není možné promlčené právo věřitele přiznat, nedochází k zániku jeho práva jako je tomu u prekluze (viz. kapitola č. 2.4 Vztah promlčení a prekluze), ale jedná se o zánik nároku věřitele.

Jelikož z pohledu věřitele promlčená pohledávka nezaniká, ale setrvává jako naturální pohledávka, má věřitel povinnost i tuto pohledávku účetně evidovat a nakládat s ní dle daných daňových předpisů. V této souvislosti se můžeme setkat s pojmem nedobytná pohledávka věřitele. Tento pojem není nikde v zákoně definován. S ohledem na rozsáhlost této problematiky nebude toto téma dále blíže konkretizováno.

Dle § 388 odst. 2 ObchZ pak může oprávněná strana i po uplynutí promlčecí doby uplatnit své právo uplatnit v případě, kdy se jedná o obranu, či započtení, jestliže:

- a) obě práva se týkají, resp. vycházejí buďto ze stejné smlouvy, nebo ze smluv, které jsou uzavřené na základě jednoho nebo více souvisejících jednání
- b) právo mohlo být použito, dříve než uplynula promlčecí doba, k započtení vůči nároku uplatněnému druhou stranou

Obranou v této situaci je nutné posuzovat procesní úkon věřitele pohledávky, jež je promlčená, který se s odkazem na svou promlčenou pohledávku brání rozhodnutí soudu, jenž by mu uložil splnit povinnost ze svého závazku vůči žalobci. Jedná se o případ, kdy je pohledávka

žalovaného použita k započtení a uplatněná k započtení ve stejné nebo nižší výši než pohledávka žalobce. Kdyby byla promlčená pohledávka vyšší než pohledávka žalobce, jednalo by se o vzájemný návrh. Otázkou je, zda-li lze uvedené ustanovení použít jako obranu v případě, kdy by byla promlčená pohledávka ze stejné nebo závislé smlouvy použita rozdílným způsobem než je započtení, tedy třeba v řízení o nepeněžitě pohledávce by žalovaný použil svou pohledávku peněžitého charakteru za žalobcem vzájemným návrhem v širším smyslu. Tuto situaci pak lze považovat za vznesení protinároku, který popisuje ustanovení § 404 odst. 1 ObchZ, jež je popsáno níže.

(Weinhold, 2009)

4 Promlčení z hlediska času

4.1 Délka promlčecí doby

Co se týká počátku běhu promlčecí doby, můžeme dle ObchZ rozlišovat obecnou a zvláštní úpravu této problematiky. Pro určení konce promlčecí doby pak i v případě závazkových vztahů, na které se vztahuje úprava ObchZ, platí obecná zásada dle § 122 ObčZ, dle které konec lhůty určené dle let připadá na den, který se číslem shodne s dnem, na který připadá událost, od které lhůta počíná (v případě, že takový den není v posledním měsíci, připadá konec lhůty na jeho poslední den).

4.1.1 Obecná délka promlčecí doby

Obecná promlčecí doba činí dle ObchZ čtyři roky. Její délka byla inspirována Úmluvou OSN o promlčení při mezinárodní koupi zboží z roku 1994, která určuje promlčení vzájemných práv a povinností kupujícího a prodávajícího, vyplývajících ze smlouvy, jejího porušení, ukončení její platnosti anebo neplatnost. Obecná promlčecí doba má podpůrný charakter a platí, pokud pro jednotlivé právo není stanovena promlčecí doba zvláštní.

Pro počítání jak promlčecí doby obecné, tak i zvláštní, platí pravidla, která jsou rozebírána již v kapitole druhé, jenž se zabývá časem, jako právní skutečností.

Z hlediska délky promlčecích dob zde dochází k výraznému rozdílu oproti ObčZ, který upravuje promlčecí dobu pouze na tři roky.

4.1.2 Zvláštní délka promlčecí doby

Pokud se jedná o zvláštní ustanovení ObchZ, který upravuje promlčecí lhůtu, existují zde také případy, kdy může být na rozdíl od obecného ustanovení jak kratší, tak i delší, ovšem pouze v tom případě, že je tak stanoveno zákonem.

Zvláštní promlčecí doba nemusí být stanovena pouze ObchZ, ale i jiným zákonem, přičemž jednotlivé délky zvláštních promlčecích dob jsou upraveny v těchto případech:

- ohledně práv vůči zasílateli a vůči dopravci vzniklá ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky, pokud nejde o škodu vědomě způsobenou – v těchto případech činí promlčecí lhůta **jeden rok**.
- **Jednoroční** promlčecí lhůta je taktéž dána pro práva na určení obsahu budoucí smlouvy soudem či určenou osobou (§ 292 odst. 2 ObchZ) a dále pro práva na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti uzavřít realizační smlouvu (§ 290 odst. 2 ObchZ). Takovouto speciální konstrukci lze ale použít vzhledem k jejímu podpůrnému charakteru v případě, že neexistuje jiná dohoda stran.
- Mezi zvláštní promlčecí doby lze zařadit také **desetiletou** promlčecí dobu od porušení povinnosti, z nichž vznikla škoda, jako objektivní lhůtu pro právo na náhradu škody, jestliže se toto právo nepromlčelo v subjektivní obecné

promlčecí době vzhledem k podmínkám stanoveným pro běh promlčecí doby.⁵

4.1.3 Prodloužení a zkrácení promlčecí doby

Pokud se jedná o otázku smluvní volnosti stran sjednat si promlčecí lhůtu kratší než je lhůta stanovena zákonem, pak z obecné zásady nemožnosti zákonnou promlčecí dobu smluvně zkrátit, platí výjimka, podle které si strany mohou dohodnout promlčecí dobu kratší nebo delší než je doba stanovena zákonem, a to v případě zákonné jednoleté lhůty pro promlčení práva na určení obsahu budoucí smlouvy a nároku na náhrady škody způsobené nesplněním závazku uzavřít budoucí smlouvu. Tato úprava platí přiměřeně i v případě, že si smluvní strany písemně dohodly, že chybějící část smlouvy má být určena soudem nebo jinou osobou určenou stranami, pokud by nedošlo k jejímu sjednání smluvními stranami.

Na rozdíl od zkrácení promlčecí doby, které je zásadně vyloučeno s výjimkou výše uvedenou, prodloužení je v případě obecné i zvláštní promlčecí doby možné, a to na základě písemného prohlášení strany, vůči které se právo promlčuje, a která může vznést námitku promlčení, tak jest dlužníka. Prodloužení je upraveno v ustanovení § 401 ObchZ, vyplývá z něj, že disponovat s délkou promlčecí doby může strana, vůči které se právo promlčuje, jak je uvedeno výše. Písemná forma je v tomto případě obligatorní i v případě, že samotný závazek byl sjednán ústně. Zmíněné písemné prohlášení může dlužník učinit vůči věřiteli jak v průběhu běhu promlčecí doby, tak i před začátkem běhu promlčecí doby.

⁵ *Promlčení v obchodních závazkových vztazích I* [online]. Poslední úpravy 17. 4. 2011 [cit.2011-17-04]. Text v češtině. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/promlčení-v-obchodních-zavazkovych-vztazích-i-7689.html?mail>

I když tak v ObchZ uvedeno není, musí písemné prohlášení vyhovovat předepsané formě, tzn., že musí v něm být obsaženy dané náležitosti. Měla by v něm být obsažena délka doby, o nichž se prodlužuje, buďto uvedením data uplynutí prodloužené promlčecí doby, nebo časového úseku, kterým je promlčecí doba prodloužena. Zde se naskytá otázka, zda se připočítává časový úsek k původní promlčecí době počínaje okamžikem, ve kterém mělo dojít k uplynutí této doby, či by se měl přepočítat znovu konec promlčecí doby, prodloužené uvedenou dobou, od toho dne, kdy bylo písemné prohlášení učiněno.

(Weinhold, 2009)

Pro ujasnění druhého zmíněného případu, uvedu příklad. Dlužník učiní dne 1. května 2010 písemné prohlášení, v kterém je uvedeno, že prodlužuje promlčecí dobu o jeden rok. Původně by mělo k promlčení práva dojít 1. června 2010. Je zde tedy možnost přičíst prodloužení o rok buďto k 1. květnu 2010, nebo k 1. červnu 2010. Já osobně se přikláním k druhé variantě, i přesto, že písemné prohlášení bylo učiněno před skončením promlčecí lhůty, jelikož je dle mého názoru více logické prodloužit již danou promlčecí lhůtu, nežli přepočítávat promlčení od učinění písemného prohlášení.

K prodloužení promlčecí doby může docházet i opakovaně, zákonem je však předepsáno, že celková promlčecí doba nesmí přesahovat více než 10 let od doby, kdy promlčecí doba začala běžet prvně.

Spornou se může zdát situace, kdy má dojít k posouzení úkonu, u kterého je doba prodloužena nad zákonnou hranici desíti let. V tomto případě se pak řeší, zda se jedná o úkon absolutně neplatný – k promlčení doby nedojde vůbec, nebo půjde o úkon, který je neplatný

částečně – neplatný o dobu přesahující zákonem stanovenou desetiletou lhůtu.

(Faldyna, Hušek, Pohl, 2007)

V ObchZ není výslovně řešena otázka účinnosti prodloužení promlčecí doby vůči ručiteli. Z ustanovení § 310 ObchZ, v kterém je stanoveno, že právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi. I když se právo vůči ručiteli promlčuje samostatně, následky plynoucí z prodloužení promlčecí doby primárním dlužníkem zaznamená i ručitel, jelikož k promlčení práv vůči ručiteli tak nedojde před uplynutím (prodloužené) promlčecí doby, jenž se vztahuje k hlavnímu závazku.

(Weinhold, 2009)

S ohledem na výše uvedené je nezbytné se blíže zmínit o tzv. obecném omezení promlčecí doby dle § 408 ObchZ. Promlčecí doba, jak je uvedeno výše, skončí vždy nejpozději po uplynutí deseti let ode dne, kdy začala běžet poprvé. Tato zásada platí bez ohledu na další ustanovení v zákoně. Toto obecné promlčecí doby platí zásadně i v případech, kdy dochází ke stavení promlčecí doby. Bylo-li právo uplatněno po uplynutí této desetileté omezující promlčecí doby v soudním nebo rozhodčím řízení, a strana vznesla námitku promlčení, pak není možné přiznat nebo uznat právo, i kdyby podle jiných ustanovení zákona promlčecí doba neskončila. Z této zásady je přípustná výjimka, dle které platí, že v případě, kde bylo právo pravomocně přiznáno později než tři měsíce před uplynutím této desetileté promlčecí doby, nebo v případě, že právo bylo pravomocně přiznáno až po uplynutí desetileté promlčecí doby, lze rozhodnutí vykonat, pokud řízení o jeho výkonu bylo zahájeno do třech měsíců ode dne, kdy mohlo být zahájeno. V tomto případě tedy dochází

k nepřímému prodloužení promlčecí doby nad obecné omezení její délky deseti lety dle § 408 odst. 1 ObchZ.

4.2 Běh promlčecích lhůt

Okamžik, od kterého začíná promlčecí doba běžet, stanoví ObchZ obecně a pro některé případy u některých práv speciálně. Obecná úprava platí podpůrně, není-li pro určité právo stanovena úprava speciální.

4.2.1 Obecná úprava začátku běhu promlčecí doby

ObchZ rozlišuje v rámci úpravy obecné promlčecí doby, zda se jedná o právo:

- vymahatelné u soudu,
- uskutečnit právní úkon.

U prvního případu promlčecí doba začíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé u soudu. Ve druhém uvedeném případě promlčecí doba začíná běžet ode dne, kdy mohl být právní úkon poprvé učiněn, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

Pod spojením uplatnění práva u soudu se nejedná jen o podání žaloby, ale i o různé jiné návrhy směřované soudu, jako je například návrh na výkon rozhodnutí či exekuci nebo vzájemný návrh.

(Faldyna, Hušek, Pohl, 2007)

Základní pravidlo pro počátek promlčecí doby je projevono v ObchZ., v ustanovení § 391 odst. 1, který určuje počátek promlčecí doby ode dne, kdy právo, jenž je u soudu vymahatelné, u něj mohlo být uplatněno. Promlčecí dobu počítáme od prvního dne, jenž je

následujícím dnem po vzniku skutečnosti, která vyvolala počátek běhu promlčecí doby. Kvůli tomu, že je obecná promlčecí doba lhůtou určenou počtem let, končí tím dnem, který se označením shoduje s označením dne, kdy vznikla skutečnost, jenž je rozhodná pro počátek běhu promlčecí doby. Příkladem můžu uvést třeba právo, které se stalo *actio nata* dne 6. února 2000. Při aplikaci obecné promlčecí doby, tedy čtyřleté bude toto právo promlčeno 6. února 2004, pokud však v průběhu promlčecí doby nedojde ke skutečností ovlivňujícím její délku nebo běh – např. prodloužení nebo stanovení promlčecí doby.

4.2.2 Zvláštní úprava začátku běhu promlčecí doby

Obchodní zákoník stanoví pro konkrétní případy u některých závazkových vztahů zvláštní úpravu počátku běhu promlčecí doby. Jedná se zejména o níže uvedené případy.

Práva na plnění závazku

„Jde o závazky něco dát (dare) nebo něco jednorázově vykonat (facere).“⁶

Začátek promlčecí doby u práva naplnění závazku je upraven dle ObchZ, ustanovení § 392 odst. 1. Promlčecí doba počíná běžet:

1. jestliže mělo být plněno v určitý den, tak tím dnem, kdy mělo být plněno
2. jestliže mělo být plněno v období několika dnů (tedy v daném období, jenž je delší než pouze jeden den), tak tím dnem, kdy

⁶ Weinhold, D. Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích. Vydání třetí. Praha: C. H. Beck, 2009, 40 s.

mělo být započato s plněním; např.: jestliže stavba měla být předána v období od 1. 8. do 10. 8., platí, že rozhodným dnem, který určuje počátek běhu promlčecí doby je 1. 8.,

3. jestliže mělo být plněno po dílčích částech, tak tím dnem, kdy mělo být poskytnuto dílčí plnění; např.: ve smlouvě je určeno, že má být dodáno 100 kg do 30. 4. a 100 kg do 31.5., dojde k situaci, kdy není dodána ani první ani druhá smluvená část – pak se začíná promlčovat právo spjato s první částí, jenž měla být dodána do 30. 4., následujícím dnem, tedy od 1.5. a s druhou částí, která měla být dodána 31.5., následujícím dnem, tzn. 1. 6.; toto však neplatí při ztrátě výhody dílčích splátek,
4. jestliže se kvůli nesplnění pouze dílčího závazku stane splatným závazek celý, pak tím dnem, kdy mělo být poskytnuté dílčí plnění (a to ohledně plnění celého kontrahovaného plnění); např.: při měsíčních splátkách 50 tis. Kč u celkové dlužné částky 200 tis. Kč, dojde k prodlení u druhé splátky, pak tímto prodlením začíná běžet promlčecí doba celého dluhu),
5. jestliže má strana opodstatněná ze vzniklého závazku právo na nepřetržité jednání závazné strany, pak ten den, kdy došlo k porušení dané povinnosti strany závazné.

(Bejček, Eliáš, Raban a kolektiv, 2007)

Z výše uvedených případů již vyplývá, že zde hraje důležitou roli doba plnění uvedená ve smlouvě, na jejímž základě vznikla povinnost něco dát, nebo jednorázově vykonat.

Existují situace, kdy ve smlouvě není doba plnění určena. V takovémto případě dle § 340 odst. 2, ObchZ má právo věřitel požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy. Pak je dlužník povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu, tedy poté ho věřitel o plnění požádal.

Věřitel by v praxi tímto způsobem mohl oddalovat výzvu k plnění, tedy i počátek běhu promlčecí doby. Z teoretického pohledu v tomto případě běží promlčecí doba od okamžiku, kdy právní vztah vznikl. Nejčastější situací pro vznik právního vztahu je uzavření smlouvy, z které plnění vychází.

Práva z porušení povinnosti

Úprava začátku běhu promlčecí doby u práva z porušení povinnosti je upravena v § 393 odst. 1 ObchZ. Zde je obecně stanoveno, že u tohoto práva začíná běžet promlčecí doba ode dne, kdy došlo k porušení dané povinnosti. Tento princip platí pokaždé, pokud není pro promlčení některých těchto práv stanovena zvláštní úprava.

Pod spojením porušení dané povinnosti, dochází, pokud k plnění nedojde řádným způsobem, na stanoveném či sjednaném místě, příjemci tomu určenému a taktéž určené době, kdy má k plnění dojít.

Začátek běhu promlčecí doby u práv z vad věcí je pak upraven v § 393 odst. 2 ObchZ. Úprava říká, že promlčecí doba začíná běžet ode dne jejich předání osobě oprávněné, nebo jím určené nebo ode dne, kdy byla porušena povinnost převzetí věci.

Dále u nároků ze záruky za jakost začíná promlčecí doba běžet vždy ode dne včasného oznámení vady, během záruční doby a pak u nároků z právních vad až od uplatnění práva osobou třetí.

V případě úpravy v § 393 odst. 2 ObchZ je třeba upozornit, že existuje v ObchZ odlišnost mezi úkonem - předání a úkonem - převzetí, a že oba zmíněné úkony nemusí vždy spadat pod stejný časový okamžik. Např. dle § 554 ObchZ odst. 2 může být u předmětu díla předání jeho odevzdání již prvním dopravci, a z toho důvodu je u první věty této úpravy důležitý takový výklad, že vždy rozhoduje doba, kdy se dostala daná věc do faktické dispozice oprávněného, nebo osoby, jenž byla pověřena k převzetí a tím pádem kdy mohlo dojít k odhalení vady dané věci oprávněnou osobou.

(Bejček, Eliáš, Raban a kolektiv, 2007)

Pro počátek běhu promlčecí doby je rozhodujícím okamžikem, kdy se sjednaná věc dostane do plné a výlučné dispozice kupujícího. Může být odlišný od okamžiku, ve kterém dochází ke splnění závazku prodávající. Pokud se strany dohodnou na odeslání sjednané věci, bude odlišně posuzováno, zda je zboží dopravováno přepravcem na základě smlouvy s kupující, od případů, kdy dopravu zboží obstará prodávající. V prvním uvedeném případě je brán přepravce jako osoba určená kupující, která má zboží převzít a pak bude promlčecí doba plynout již od převzetí zboží přepravcem. V druhém případě pak promlčecí doba běží až od okamžiku, kdy kupující zboží převezme na sjednaném místě nebo od porušení jeho povinnosti převzít zboží. Podobná úprava je obsažena v ustanovení o smlouvě o dílo.

(Weinhold, 2009)

Specifickým případem jsou pak práva pro uplatnění práv z odpovědnosti za vady u kupní smlouvy ve smyslu § 428 ObchZ s tím, že uvedené ustanovení je vhodným způsobem použito i na smlouvu o dílo ve smyslu § 562 ObchZ.

Výše zmíněné ustanovení, nacházející se v § 428 ObchZ uvádí, že právo kupujícího z vad ze sjednaného zboží není možno přiznat v soudním řízení, pokud kupující nepodá zprávu prodávajícímu o daných vadách a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy

- a) tyto vady byly kupujícím zjištěny
- b) kupující měl vady zjistit při prohlídce (při vynaložení odborné péče), jenž je povinen uskutečnit dle § 427 odst. 1 a 2, nebo
- c) mohlo dojít ke zjištění vad později při vynaložení odborné péče, avšak nejpozději do dvou let od okamžiku, kdy bylo zboží dodáno

Lhůty vyplývající z § 428 ObchZ jsou tedy speciální a nejsou kogentní, tzn., že jsou plně v dispozici smluvních stran. Pro tyto lhůty neplatí maximální délka deset let, je u nich možné i sjednání na dobu delší. Dle § 428 odst. 1 a § 562 odst. 2 ObchZ u smlouvy o dílo jde o spojení dvou typů promlčecích dob, a to objektivní a subjektivní. První zmíněná je podpůrně stanovenou dobou dvou let od dodání stanoveného zboží č pěti let od předání předmětu díla, je-li dílo stavbou. Druhá uvedená, tedy subjektivní doba je vyjádřena výrazem - bez zbytečného odkladu.

(Faldyna, Hušek, Pohl, 2007)

Dalším právem patřícím do skupiny práv z porušení povinnosti patří právo na zaplacení smluvní pokuty. Ráda bych ve spojení s tímto právem uvedla právní větu z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001, která uvádí že: „U práva na

*zaplacení smluvní pokuty sjednané procentní sazbou ze stanovené částky za každý den prodlení počíná promlčecí doba v obchodních závazkových vztazích běžet vždy dnem, za který věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu (§ 393 odst. 1, § 387 odst. 1, § 397 obch. zák.)."*⁷

Práva z odstoupení od smlouvy

Další zvláštní ustanovení, které nalezneme v § 394 ObchZ, se zabývá právy z odstoupení od smlouvy. První odstavec se týká začátkem běhu promlčecí doby u těchto práv. Stanovuje tento počátek ode dne, kdy oprávněný od smlouvy odstoupil. Zásluhou zvláštní úpravy práva na vrácení plnění při odstoupení od smlouvy, se nemusí používat obecná ustanovení platící pro bezdůvodné obohacení, které nalezneme v ObčZ. V nadcházejících odstavcích § 394, tedy odst. 1 a 2 je úprava promlčení u práv, které vznikly z důvodu neplatnosti smlouvy. V druhém odstavci je ustanovení pro práva na vrácení plnění uskutečněného dle neplatné smlouvy, jejichž začátek promlčecí doby připadá na den, kdy k plnění došlo. U posledního odstavce § 394 ObchZ je obsažen počátek promlčecí doby u práva na náhradu škody, u nichž dle § 268 počíná běžet ode dne, kdy se právní úkon stal neplatným.

Ráda bych zde pro objasnění definovala pojem odstoupení od smlouvy. Tento právní úkon je jednostranný a jeho následkem je zánik závazkového vztahu, a tedy i povinností a práv z něj vyplývajících. Výjimkou jsou při zániku povinností a práv nároky na náhradu škody a na smluvní pokutu.

Předpokladem pro zrušení závazku odstoupením od smlouvy je zákonné ustanovení, nebo dohoda stran. Neplatí zde § 48 ObčZ, nýbrž

⁷ Štenglová, I: Přehled judikatury ve věcech zajištění závazků. ASPI, a. s., Praha 2007, str. 149

ustanovení § 344 až 351 ObchZ ustanovení vycházející z právní úpravy jednotlivých smluvních typů.

Při odstoupení od smlouvy vzniká povinnost vrátit poskytnutá plnění. Zmíněná povinnost se vztahuje na stranu odstupující od smlouvy, přičemž mimo poskytnutého plnění jsou vráceny i úroky z peněžitého plnění. Ve prospěch odstupující strany ze smlouvy jsou případně hrazeny náklady, které jsou spojeny s vrácením poskytnutého plnění.

(Faldyna, Hušek, Pohl, 2007)

Práva u vydání předmětů a hodnot

Mezi další zvláštní ustanovení počátku promlčecí lhůty patří práva u vydání předmětů a hodnot. Právní úprava je obsažena v § 395, ObchZ a § 396, ObchZ. Za vydané předměty a hodnoty jsou považovány:

- uložené věci,
- skladované věci,
- předměty podle smlouvy o uložení cenných papírů a jiných hodnot,
- peněžní prostředky, které jsou uloženy na běžném nebo vkladovém účtu.

U prvních třech zmiňovaných, dle úpravy v § 395 ObchZ, začíná promlčecí doba běžet ode dne zániku smlouvy o uložení věci, smlouvy o skladování nebo smlouvy o uložení cenných papírů či jiných hodnot.

U posledního uvedeného případu, tedy práva na peněžní prostředky, které jsou uloženy na běžném nebo vkladovém účtu, dle úpravy v § 396 ObchZ, začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy došlo k zániku smlouvy o vedení těchto účtů.

Jak z právní úpravy obou případů vyplývá, jedná se vždy o návaznost začátku promlčecí doby na zánik dané smlouvy.

Poslední věta v § 395 ještě dodává, že úpravou obsaženou v této části není dotčeno právo požadovat vydání věci na základě vlastnického práva.

U všech uvedených případů promlčení práva na vydání dané věci běží výhradně o ztrátu obligačního nároku a promlčením není dotčena příležitost žádat vydání dané věci vindikační žalobou na základě vlastnického práva. To je uvedeno v ustanovení § 395 ObchZ zcela zbytečně, nejen proto, jelikož o nepromlčitelnosti vlastnického práva je pojednáno v ustanovení § 100 odst. 2 ObčZ.

(Weinhold, 2009)

Práva na náhradu škody

Úpravu promlčení tohoto práva nalezneme v § 398 a 399 ObchZ, které jsou speciálním ustanovením jak pro počátek, tak i pro samotnou délku promlčecí doby. V tomto případě ObchZ také stanoví kombinaci subjektivní a objektivní promlčecí doby.

Jestli-že mluvíme o subjektivní době, pak je její délka odpovídající obecné promlčecí době, objektivní promlčecí doba je desetiletá. Začátkem subjektivní doby připadá na den, kdy se poškozený mohl dozvědět či dozvěděl o škodě, a osobě která je povinna k její náhradě. Objektivní promlčecí doba se počítá od toho dne, kdy byla porušena právní povinnost. Uplynutím subjektivní či objektivní doby dochází k promlčení, nejdříve té, která uplyne rychleji.

(Weinhold, 2009)

Existují zde výjimky, stanoveny ObchZ:

- Promlčecí doba začíná běžet od toho dne, kdy se právní úkon stal neplatným, a to u práva na náhradu škody proti osobě, která způsobila neplatnost právního úkonu
- Uplynutím jednoho roku dochází k promlčení práva vzniklého ze škody na dopravovaných věcech či ze zásilky, která nebyla včas doručena. Pokud však dojde k celkovému zničení nebo ztrátě zásilky, pak začíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy mělo dojít k doručení zásilky příjemci. U ostatních práv (poškození nebo znehodnocení) běží promlčecí doba ode dne, kdy byla zásilka doručena. Jestliže se jedná o škodu, která byla způsobena vědomě, pak platí obecná promlčecí doba, tedy čtyřletá.
- V době pěti let ode dne, kdy nastala účinnost zápisu změny právní formy v obchodním rejstříku k třetím osobám, se promlčuje právo na náhradu škody, jež vznikla společnosti, která změnila její právní formu, jejím věřitelům i společníkům důsledkem porušení povinnosti ze strany statutárních orgánů dané společnosti při změně právní formy.
- V době pěti let, ode dne, kdy se dostavila účinnost zápisu o sloučení resp. rozdělení do obchodního rejstříku, vůči třetím osobám, se promlčují práva na náhradu škody, jež vznikla akcionářům či věřitelům zúčastněné společnosti při sloučení, resp. rozdělení zúčastněných společností v důsledku porušení povinností ze strany členů statutárního orgánu

nebo dozorčí rady zúčastněných společností či znalce ustanoveného pro sloučení, resp. rozdělení.

- Uplynutím jednoho roku, od toho dne, kdy vyzvala oprávněná strana závaznou stranu k uzavření smlouvy, pokud nestanoví smlouva o uzavření smlouvy budoucí dobu jinou, dochází k promlčení práva na určení obsahu budoucí smlouvy soudem, či jinou určenou osobou ve smlouvě a nárok na náhradu škody, důsledkem neuzavření budoucí smlouvy. Sjednaná doba ovšem nesmí být delší než obecná promlčecí doba, tedy čtyřletá.

(Vaigert, Philippi, Riško, Navrátilová, 2005)

5 Stavení a přetržení promlčecí doby

Jak již bylo řečeno, promlčecí doba díky své objektivní povaze plyne nezávisle na subjektech účastněných právního vztahu. I z úpravy dle § 400 ObchZ vyplývá, že ani změna v osobě dlužníka či věřitele nemá na běh promlčecí doby žádný vliv.

I zde však kromě prodloužení promlčecí doby existují výjimky, tedy případy, kdy je běh promlčecí doby ovlivněn určitou skutečností. Jedná se o případy tzv. stavení či přetržení promlčecí doby.

5.1 Stavení promlčecí doby

Pojem stavení promlčecí doby je dle právní teorie obecně přiřazován těmto jevům:

- promlčecí doba nezačne běžet po daný čas, i když by tu jinak byly dány podmínky, stanovené pro začátek jejího běhu;
- promlčecí doba, která již začala běžet, neskončí dříve, než uplyne určitá doba poté, kdy odpadne skutečnost, jenž je zákonem nazývaná překážkou;
- započatý běh promlčení ustává po dobu trvání určité překážky

(Weinhold, 2009)

Ke stavení promlčecí doby dochází tedy tehdy, pokud z určitého důvodu nemůže mít promlčecí doba nepřetržitý běh, tedy běh bez jakéhokoliv přerušení. Trvání stavení je ovlivněno dobou do kdy působí daná překážka. Poté, co může znovu pokračovat nepřetržitý běh promlčecí doby, se tento běh počítá od té fáze, v níž byl zastaven z daného důvodu.

Dle § 402 ObchZ k této situaci dochází, pokud věřitel učiní takový právní úkon, jenž dle předpisu upravujícího soudní řízení vede k jeho započetí či uplatnění práva v řízení, které již započato bylo. Úkon byl v tomto případě učiněn za účelem uspokojení či určení práva věřitele. Pro stanovení úkonu, který zapříčiní stavení promlčecí doby, jsou podstatné ustanovení dle § 402 ObchZ, zmíněné výše. Jako nejčastějším úkonem zapříčiňujícím přerušení promlčecí doby z iniciativy věřitele se jeví podání žaloby z jeho strany. Úkonem zapříčiňujícím stavení promlčecí doby však nemusí být pouze žaloba dle výše zmíněného ustanovení, avšak i taková žaloba, jejíž úprava je obsažena v § 80 OSŘ.

V případě, že bylo právo, které podléhá promlčení uplatněno v soudním nebo rozhodčím řízení ve formě protinároku, dle § 404 odst. 1 ObchZ přestává promlčecí doba běžet (přerušuje se) tím dnem, kdy soudní nebo rozhodčí řízení ohledně práva, proti kterému protinárok směřuje, bylo započato. Toto ustanovení stanovuje speciální úpravu platící pouze tehdy, pokud se jak nárok, tak i protinárok vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným na základě jednoho nebo více souvisejících jednání. Jestliže se nejedná o situaci, která je upravena prvním odstavcem § 404, použije se úprava obsažená v odst. 2, jenž považuje protinárok za uplatněný v ten den, kdy byl podán v soudním či rozhodčím řízení návrh na jeho projednání.

Promlčecí doba nepřestává běžet, pokud bylo právo uplatněno před promlčením (dle §402 - §404 Obchz), ale v příslušném řízení, soudním či rozhodčím, nebylo rozhodnuto ve věci samé. V případě, že v době skončení soudního či rozhodčího řízení promlčecí doba již uplynula, nebo do konce promlčecí doby zbývá méně než jeden rok, dochází k prodloužení promlčecí doby, a to o rok po skončení soudního či rozhodčího řízení. Zde se však musí respektovat i ustanovení § 408

ObchZ odst. 1, které určuje pravidlo, jímž se řídí veškeré ostatní ustanovení zákona. Tuto možnost lze v praxi využít k prodloužení promlčecí doby způsobem, kdy věřitel podá žalobu u soudu, avšak neuhradí v dané věci příslušný zákonem stanovený soudní poplatek. V takovém případě soud žalobu odmítne, aniž by rozhodl ve věci samé, avšak pro žalobce tento postup vyvolá ten právní následek, že promlčecí doba bude prodloužena způsobem výše uvedeným. Nejpozději může promlčecí doba skončit po uplynutí 10 let ode dne, kdy začala běžet poprvé.

Zvláštní úprava § 406 ObchZ určuje, co nastane při stavení promlčení, zdali je k určitému plnění zavázáno společně a nerozdílně, tedy solidárně, více spoludlužníků.

I v té situaci, kdy je solidárně zavázáno několik spoludlužníků k plnění dluhu platí, že i pokud je řízení zahájeno pouze vůči jednomu ze všech spoludlužníků, tak je běh lhůty zastaven i proti zbývajícím spoludlužníkům. To však platí jen za podmínky, že je věřitel vyrozuměn o řízení, které bylo zahájeno (§ 406 odst. 1 ObchZ).

(Bejček, Eliáš, Raban, 2007)

Následující odstavec § 406 ObchZ obsahuje ustanovení zabývající se situací, kdy je zahájeno soudní či rozhodčí řízení třetí osobou proti věřiteli, jehož právo se promlčuje. Jedná se o závazek, k jehož splnění věřitel využil plnění poskytnuté dlužníkem. Tehdy přestane běžet promlčecí doba ohledně práva věřitele, pokud písemnou formou oznámí dlužníku, že bylo proti němu zahájeno uvedené řízení, a to před uplynutím promlčecí doby.

Toto písemné oznámení musí obsahovat základní náležitosti právních úkonů, které jsou dostatečně určité co do obsahu zejména pak

identifikace vzneseného nároku a osoby, vůči níž je nárok vznesen. Také ohledně údajů o soudním či rozhodčím řízení, v němž byl nárok uplatněný, nesmí chybět základní náležitosti. Vyrozumění musí také zahrnovat určení orgánů, u kterého řízení probíhá. Spoludlužníci, kteří nebyli žalováni, se mohou seznámit s tímto řízením, popř. i do něj vstoupit jako vedlejší účastníci.

(Weinhold, 2009)

Poslední ustanovení § 406 odst. 3 ObchZ vytyčí případ, používající se při skončení řízení uvedeného v předešlých dvou odstavcích. Jestliže tomu tomuto nastane, platí, že promlčecí doba ohledně práva věřiteli nepřestala běžet. Neuplyne však dříve, než jeden rok po skončení tohoto řízení.

Věřitel může požadovat plnění po kterémkoliv ze spoludlužníků, je však také povinen přijmout toto plnění i u jednoho z nich, u kterého neuplatnil svůj nárok. Tehdy se věřitel rozhoduje pomocí pravidla efektivnosti řízení. Jestliže nepředpokládá vzhledem k majetkovým nebo osobním poměrům některých z dlužníků, či z toho důvodu, že mu nejsou známy identifikační údaje důležité pro vypracování žaloby, pak směřuje jeho soudně uplatněný nárok pouze vůči některým nebo jen jednomu ze solidárně zavázaných spoludlužníků.

(Weinhold, 2009)

5.2 Přetržení promlčecí doby

Dalším případem přizpůsobení promlčecí doby, resp. jejího běhu je její přetržení. Přetržení promlčecí doby je upraveno v ustanovení § 407 ObchZ. Z něj vyplývá, že se jako přetržení bere skutečnost, kdy dlužník uzná svůj závazek písemnou formou, poté pak začíná běžet nová promlčecí doba, čtyřletá, i tehdy pokud měla původní promlčecí

doba rozdílnou délkou. Pokud se však týká dlužníkovu uznání pouze části závazku, pak tato nová promlčecí doba běží jen ohledně uznané části.

Písemně lze uznat také závazek, kde jemu odpovídající právo již bylo promlčeno v době uznání. Nevyžaduje se při tom, aby dlužník o promlčení věděl, přičemž v tomto se úprava obsažená v ObchZ liší od úpravy uznáním promlčeného závazku v ObčZ.

V praxi se mnohdy v souvislosti s druhou částí tohoto ustanovení spojuje uznání závazku s odkazem na danou fakturu, tedy určité vyúčtování. Jestli-že faktura obsahuje uznanou výši závazku, může se považovat takovéto uznání za řádné.

(Weinhold, 2009)

I přes zákonem stanovenou písemnou formu uznání závazku, zákon také udává dvě výjimky, kdy se považuje jako uznání i určité konkludentní jednání. Jedná se o úpravu v ustanovení následujících dvou odstavců tohoto paragrafu.

První výjimkou je situace, kdy jsou placeny úroky, jak běžné, tak z prodlení (jelikož zde není přímo rozlišení, které úroky jsou na mysli). Tehdy se bere uznání závazku ohledně částky, z které dlužník úroky platí, přičemž tato částka nesmí být promlčena. Z povahy věci vyplývá, že takto lze uznat jen závazek k peněžitému plnění.

Druhý případ nastává, pokud dlužník plní jeho závazek částečně. Účinky jeho plnění představují uznání zbytku dluhu, pokud můžeme z tohoto plnění usoudit, že dlužník uznává i zbytek jeho závazku.

Toto je založeno na objektivním principu, tedy, jestli by nezúčastněná osoba dovodila, ze souvislostí a způsobu částečného plnění, že dlužník tímto plněním svůj dluh přiznává.

(Weinhold, 2009)

V případě konkludentního uznání závazku jeho částečným plněním se může jednat jak o závazek peněžitý, tak nepeněžitý. Ani v tomto případě se nesmí jednat o závazek v době částečného plnění promlčený.

6 Závěr

Institut promlčení je upraven jak v ObchZ, tak v ObčZ. Protože jsem se zabývala promlčením v obchodně závazkových vztazích, vycházím ve své práci zejména z ustanovení ObchZ, který je pro řešení těchto případů tzv. *lex specialis*, tzn. úpravu obsaženou v ObčZ rozšiřuje a konkretizuje. V ObchZ jde o relativně komplexní úpravu, nepoužijí se proto ustanovení ObčZ upravující promlčení, pouze pro doplnění některých otázek, např. počítání času.

Práce je teoretického charakteru, poukazuje na význam času v obchodních závazkových vztazích a dále také na různé právní následky, jež mohou se souvislostí plynutí času nastat. Záměrem mé práce bylo objasnit dané téma a přiblížit tak čtenářům, jak důležité je hlídat si čas a s tím i svá práva, jelikož právě čas je jednou z nejdůležitějších právně relevantních skutečností, které nezávisí na subjektivní vůli. Nejčastěji se plynutí času jako objektivní právní skutečnost uplatňuje jako lhůta, či doba.

Konkrétně u institutu promlčení je důležité si uvědomit, že právní úprava platná v současnosti jak pro oblast soukromého, tak i pro oblast veřejného práva upravuje lhůty hmotněprávního a procesněprávního charakteru. Zde je nutné rozlišení obou druhů lhůt, zejména kvůli odlišným dopadům při jejich nedodržení. Důsledkem chybného počítání plynutí lhůt může být např. opožděnost podání žaloby ze strany oprávněného nebo opomenutí vznesení námitky promlčení na straně povinného. Ani v dnešní době není právní povědomí o vlivu plynutí času a tudíž o těchto lhůtách, resp. dobách mezi většinou účastníků právních vztahů příliš rozšířené a zejména z tohoto důvodu dochází k interpretačním rozdílům, které řeší ve své rozhodovací činnosti orgány státní správy nebo soudy.

Důležité je také rozlišení promlčení a prekluze, jenž jsou významnými právními instituty s rozdílnými dopady na práva a povinnosti subjektů právního vztahu. Záměna či opomenutí těchto institutů mohou mít pro subjekty právního vztahu negativní důsledky.

Každý ekonomický subjekt by měl mít zájem na tom, aby byly jeho pohledávky splaceny včas, protože právě díky principu vycházejícího z uplynutí promlčecí doby se může subjekt dostat do situace, kdy mu nejsou pohledávky splaceny.

7 Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

- [1] BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kolektiv. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. 585 s. ISBN 978-80-7179-781-4
- [2] WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009. 177 s. ISBN 978-80-700-183-3
- [3] FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vydání. Praha : ASPI, a. s., 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2
- [4] VAIGERT, D., PHILIPPI, T., RIŠKO, P., NAVRÁTILOVÁ, H. *Pohledávky - Právní příručka věřitele*. 1. vydání. Brno : Computer Press, a. s., 2006. 272 s. ISBN 80-251-0881-3
- [5] ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech zajištění závazků*. Praha : ASPI, a. s., 2007. 235 s. ISBN 978-80-7357-245-7

Právní předpisy

- [6] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Elektronické zdroje

- [8] *Počítání času* [online]. Poslední úpravy 21.4.2011 [cit.2011-21-04]. Text v češtině. Dostupný z WWW:
http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_285.htm
- [9] *Vztah promlčení a prekluze* [online]. Poslední úpravy 21.4.2011 [cit. 2011-04-21]. Text v češtině. Dostupné z WWW:
http://www.sivp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=117:vztah-promleni-a-prekluze&catid=41:soudni-vymahani&Itemid=162
- [10] *Promlčení v obchodních závazkových vztazích I* [online]. Poslední úpravy 17. 4. 2011 [cit.2011-17-04]. Text v češtině. Dostupné z WWW:
<http://www.epravo.cz/top/clanky/promlzeni-v-obchodnich-zavazkovych-vztazich-i-7689.html?mail>

8 Seznam použitých zkratek

ObchZ	zákon č. 513/ 1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 29. 6. 2011

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Čáslavská 1818/7, Český Těšín